

● Konuşturana: Hüseyin Kaya

Peki, bu yolculuk şairin son nefesine kadar devam eder mi? Bu durulma sürecinin sonu var mı ve şairin söz söyleme ihtiyacı bitmez mi hiç?

İnsanın dünya serüveni devam ettiği müddetçe şiir var olacaktır. Çünkü şiir edebiyatın başrol oyuncusudur. Bir hikâyede, romanda tiyatrodaki sayfalarca yazılan bir konuyu, şair bir dizede, bir beyitte ya da bir dörtlükte anlatabilir.

Şiir bir sevgili gibidir, şairinin devamlı kendisiyle ilgilenilmesini ister. Bu ilgiyi görmezse suyu çekilen bir pınar gibi kurur.

Şiir, bir yere kadar şairinin edebiyatın başka dallarıyla ilgilenmesine müsaade eder. Bu ilginin dozunu şair iyi ayarlamazsa şiir bunu kendisine bir kuma gibi görür ve şairin duygu dünyasından çekilir.

Aşk bir bakışla başlar, ondan sonraki tüm bakışlar ilk bakışın tutuşturduğu ateşin devamıdır. Ne zaman bu ateş sönmeye başlarsa aşk biter. Aşkın bittiği yerde de söz yerini lafa bırakır. Şair söz mü söyleyerek geçip gidecek dünyadan yoksa hevâlarını lafa dökerek kalabalıklardan bir kalabalık gibi yaşayıp ayrılacak mı dünyadan. Buna şairin kendisi karar verecektir.

Şairin söz söyleme ihtiyacı elbette ölene kadar sürecektir. Nasıl ki bir ağaçtan, bir tarladan her yıl aynı verimi alamazsak elbette şairlerin de verimsiz dönemleri olacaktır. Şair, gönül olarak doğurganlık veya mübdilikten kesilince ununu eleyip kalburunu asar.

“Masabaşı şiiri” ya da “kalem şiiri” konusu bir dönem tartışılırdı ancak son yıllarda bu tartışmalar kayboldu. Şiirimiz artık “masabaşı”nda mı üretiliyor?

Şiirin yazılmadan önceki evreleri vardır. Bu daha ziyade bir dize veya bir kelimedir. Şair dizeyi ya da kelimeyi bir kıvılcım olarak düşünür, bu kıvılcımı da ateş haline getirmek için çabalar. Ateşi tutuşturmaya başladığı andan itibaren de yazmak istedikleri beyninden kalbine doğru bir yolculuğa çıkar ve yazmaya başlar.

Şair, bir duygu yoğunluğu yaşamadan bir çırpıda oturup şiir yazıyorsa bunun adına atmasyon deriz ancak. Gerek dergilerde yayınlanan şiirler olsun, gerekse yayımlanan şiir kitaplarının çoğu maalesef bu şiirlerden oluşuyor. Böyle olunca da şiir kriterlerine uymadığı gibi nesir olarak bile okuduğumuzda anlamlandıramayacağımız sözcük yığınları arasında şiir kırıntısı bulmaya çalışıyoruz.

“İlham” kelimesinden ne anlamalıyız, şiirde ilhamın etkisi nedir sizin için?

Mehmet Akif’in: “Sanatın yüzde onu ilham, yüzde doksanı gayrettir.” Sözünden hareketle şiirin yüzde onu ilhamdır diyebiliriz. Bu ilham olmadan da yazılan şiirin bir yanı eksik kalır. İlham aynı zamanda şiirin lokomotifidir. İlham olmadan şiirin arkasına katar dizilmez. Bir şair şiir yazmak için eline kâğıdı kalemi almaz. Yazmasına vesile olacak bir konunun, bir düşüncenin anahtarıdır ilham. Kapıya açmadan içeri giremediğiniz gibi içerde ne var ne yok onu bilemezsiniz. Ya da şöyle diyelim ilham baharda açan ilk çiçek gibidir. İlk çiçeğin açtığını gördüğünüzde peşinden başka çiçeklerin açacağını da hissedersiniz. İşte ilham, sizi şiirin yurduna davette hislerinizin harekete geçirmesine vesile olur.

Peki, şair ilhamı beklemeli mi yoksa onu arama mı, peşine mi düşmeli? Başka bir deyişle o çiçeğin açmasını beklemek midir ilham yoksa açan çiçeği aramak mı?

Evet, şair ilhamı beklemeli. Bir çiçekle bahar gelmez ama ilk açan çiçek de baharın habercisidir. Şair bir arı gibidir. Her sabah kovanından çıktığında gerekirse kilometrelerce uçarak gün boyunca –tabiri caizse- aynı aileden bütün çiçekleri gezerek polen ve nektar toplar. Topladığı nektarları peteğin bir gözüne polenlerini ise bir gözüne doldura doldura bu iki karışımdan bal adında bir şiir meydana getirir.

İşte şaire de ilham, baharda açan ilk çiçek gibi gelir. Bu çiçeğin açmaya başladığı yerleri hayal

eder ve hayallerinin coğrafyasında kanat vurmak için sabırsızlanır. Hayal yoksa şiir yoktur. Şiir varsa, özlem, hasret, ayrılık, vuslat vardır. Önemli olan şairin gönlüne konan ilham kuşu nereye uçarsa şairin onun peşinde gitmesidir. Şiirin kâğıda dökülmeden önceki hâli şiir söyleme, kâğıda dökülmesi ise yazmadır. Söylemek irticalen, yazmak ise irticalen söylenen kelimeleri yerli yerinde kullanarak sözün ayaklarını bağlamaktır.

Bana göre şair ilhamı beklemeli, başkalarına göre ise ilhamın yani ilk açan çiçeği aramalı. Ya da şöyle de söyleyebiliriz: İlham kendisi gelirse davetsiz misafir, haberli gelirse davetli misafir olur. Ben davetsiz gelen misafiri tercih ederim. Çünkü bu misafir “Tanrı misafiri” dir gelirken rızık getirir. Hem davetsiz misafir ne kadar kalacağını söylemez. Biz ona üç gün gözümüz gibi bakarız. Üç günden sonraki zamanı ise misafir tayin eder.

Şehir şiir ilişkisini de konuşalım, diyorum. Değişik şehirlerde buldunuz ve tabiatla da iç içe sayılabilecek bir hayatınız var şimdilerde. Şehrin ya da mekânın şiire etkisi olur mu?

Türk kültüründe şehir medeni, taşra bedevi değildir. Önemli olan bir şairin şehre nasıl baktığıdır. Şair gönül kuşunu şehrin nerelerine uçurursa oraları bilir, oralarda gördüklerinin filmini çeker, gönlünde tabeder sonra da okuruyla buluşturur.

Eskiden İstanbul dışına taşra denirdi. Şimdi İstanbul başta olmak üzere bütün büyük şehirler bizzat taşradır.

Aylarca hatta yıllarca gökyüzünü görmeden, yıldızları seyretmeden, toprağa dokunmadan yaşayıp giden insanlar var. Beden olarak bir kentte, (bazı insanlar şehre kent der, ama kelime köken manasıyla köy demektir. Moğolcadan geçmiştir ve Doğu Oğuzcasında bu manada işletilir. Azerbaycanda olduğu gibi...) ruh olarak kendinizi bir şehirde gezdirmeyi başarabilerseniz bu istisnai bir durumdur. Şair gerek bizzat görerek, ya da gözlerini kapatıp şehirleri, dağları gezmiyorsa arabesk bir hayat yaşıyor demektir. Mesela İstanbul’da yaşayan şairlerin yüzde kaç saatlerce Sultanahmed’i, Süleymaniye’yi Ayasofya’yı Topkapı Sarayı’nı ya da Üsküdar sahillerinden İstanbul’u seyredip gönlüne biriktirdiği duyguları şiir olarak dökabiliyor? Siz şehre nereden bakarsanız, şehir de şiirinize oradan girer. Önemli olan bakarken gözünüzün birisi dış gözünüz diğeri

iç gözünüzdür. Bu iki gözle aynı yere baktığınızda şehrin/insanın/gönlün şiirini yazarsınız, değilse yazdıklarınız karın gurultusunun yazıya geçmiş hâli olur.

Mekânın şiirde, en azından sizin şiirinizde, biçim arayışlarına tesiri var mı?

Benim şiirlerimde salt mekândan ziyade o mekânın içindekiler öne çıkar. Bu mekânın içindekilere de belki mekân arka fon oluşturuyor. Bunu yıllar önce İstanbul’da yazdığım bir şiirden bir bölümle daha iyi anlatırım herhalde.

*Parklarda yollarda canım çocuklar
Evine bir ekmek götürmek için
Çöpten boyunları çit çit kırılır
Beş yaşında Kadıköy’de sahilde
Darbuka morartır parmaklarını
İçini boğaza kuser İstanbul*

Şiirde biçim arayışına gitmedim, şiir nasıl geldiyse öyle yazdım. Ya da şöyle diyelim bir yere gitmek için yüzlerce yol varken devamlı aynı yoldan giderek farklı yerleri görmezden gelmek ya da o yolların varlığından habersiz yaşamak istemedim. Bundan dolayı kitaplarım incelendiğinde şiirlerim bir fabrikada üretilmiş tek tip araç gibi değil en azından (motor/üslup aynı) farklı model seçenekleriyle okurun edebi zevklerini çeşitlendirmeye çalıştım.

Şiir her yerde var diyorsunuz bu örnekle sanırım, şair de her yerde şair midir?

Her yörenin her bölgenin kendine has toprağı, bitki örtüsü vardır. Buna göre de her bölgenin ikliminden kaynaklanan çiçekler de birbirlerinden farklıdır. Siz iyi bal yemek istiyor ya da üretmek istiyorsanız endemik çiçeklerin çok olduğu, insan elinin ve ayağının az dokunduğu yerler seçmek zorundasınız. Mesela imkânınız varsa *Anzer Balı* yemek istersiniz. Bunu bulamazsanız başka yüksek kesimlerin karakovan balını da yiyebilirsiniz. Diyeceksiniz ki önemli olan bal olması değil mi? Evet önemli olan bal olması ama sizin de bir damak zevkiniz varsa gerçek bal ile şekerden glikozdan üretilmiş balı elbette fark etmek zorundasınız.

Günümüzde arının yüzünü görmeyen bal üretiyor ve çoğu da bu bunu bal niyetini tüketiyorsa

elbette her yerde bal olur ve bu balı üretenler de yapmış olduğu tanıtıcı reklamlarla bu balı hem de gözünüze sokarak kaşık kaşık yedirmesini de bilir. Bu benzetmeyi şiire ve şaire uyarladığımız zaman mesele daha iyi anlaşılacaktır.

Haklısınız ama bahsettiğiniz örnekte doğal olana, katkısız olana verilen değer de var. Az da olsa sağlığı için doğal olanın peşinde olan bir kitle var. Şiirde, sanatta ise bu kitle neredeyse yok. Hatta şiiri bildiğini bildiğimiz isimlerden dahi bahsettiğiniz şekilde üretilmiş şiirlerin reklamını, pazarlığını yapan bir kitle de çoğunlukta. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

Ya İslam inancımız ya da inandığımız başka değerler ölçüsüyle hareket etmek zorundayız. Bunun dışına çıkarsak hem Allah'ı hem kendinizi hem de başkalarını kandırmış oluruz. Mesela; batmak üzere olan bir gemide yüz kişi bulunsa ve doksan dokuzunun hakkında ölüm fermanı çıkarılmış olsa ve içlerin bir masum olsa "kurunun yanında yaşta yanan" atasözünden hareketle o bir kişiyi de gözden çıkararak gemiyi batırmaya çalışmayız.

Batının adına "demokrasi" dediği -bugün bile hâlâ içi doldurulamayan- kavram, aslında sayıların birbirlerine karşı üstünlüğünden başka bir şey değildir. Tarih boyunca sayıları az olan inanmış insanlar eninde sonunda sayıları çok olanlara galip gelmişlerdir. Hem hayatı iki devre olarak düşünürsek -ki ben öyle düşünüyorum- Allah'ın adaletine ve zulmün hesabının sorulacağına inanıyorum. Hatta Hasan Hüseyin Korkmazgil'in bir şiirinde "Kısa çöp uzun çöpten hakkımı alır elbette" dizesinin de bu düşüncelerle söylendiğini söylediği düşüncesindeyim.

Aslında sen biraz da şöyle demek istiyorsun: 'Artık altına güç yetmez olduğundan herkes imitasyon altın alıp takıyor. Önemli olan salonda takılması, gelinin ve damadın şanınin yüceltilmesi' diyorsun da asıl maksadının bu olmadığını biliyorum.

Atalarımız şu sözüne de yabana atmadan diyelim: "Asil azmaz, bal kokmaz; kokarsa yağ kokar, onunda aslı ayrandır"

İşte D/okunan şiir de böyledir. İşte bu şiir, yara sahibinin yarasına göre yararlılık gösterir.

Söylediklerinizden biraz da şu anlam çıkarılır ama siz elbette bunu kastetmiyorsunuz. 'Şehir gâ-

vurlarla dolmuş sen hâlâ salyangoz satmamakta direniyorsun'

Yahu Hüseyin, adını kalbinde bir gül gibi kokladığın adına söyler misin? On binlerce ordusu ile zulmün bayrağını dalgalandıran Yezit'in mezarını yüzyıllar sonra Timurlenk darmadağın edip askerleriyle toprağını sulamadı mı?

Kitaplığınıza bile çok değerli bulmadığınız kitaplar raflarda yerini alamıyor bir köşede soba yakmak ya da piknikte değerlendirilmek üzere ayrılan kitaplar yer almıyor mu? O zaman şöyle diyelim geleceğin edebiyat raflarında yerini alacak şairlerin kitapları elden ele dolaşarak zamanı geldiğinde edebiyat raflarında yerini alacaktır.

Kahraman olmak için savaşanlar çoktan toprak olup gittiler ama inancı uğruna savaşan âşıklar hiçbir zaman ölmez, kıyamete kadar aramızda dolaşacaklardır.

Kahraman olmak için yazarlardan tamamen yolunuzu, meşrebimizi ayırabilir miyiz? Aynı meydan içreyiz. Tavrımız ne olmalı yahut sizin tavrınız bu kitleye karşı nasıl? En azından gençlere de bir yöntem vermiş olalım.

Kahraman olmak için yazarların tamamı edebiyat çöplüğünde ya fosilleştiler ya da fosil olacakları günü bekliyorlar. Edebiyatla uğraşmak uzun bir sefere çıkmak demektir. Bu sefer sonunda zafer olmaz o yazarın işi değildir.

Bir yazar şöyle bir şey söylüyordu; "İnsan kendini yazar." Biz bunu şöyle açabiliriz: İnsan yasal bir hayat yaşıyorsa yaşadığı hayat bir şekilde yazdıklarına siner. Eğri odundan doğru oklava çıkmaz. Hangi edebi ve dünyevi gıdalardan besleniyorsak yazdıklarımız ve yaşadıklarımızla bir şekilde bunu dışa vurmak zorundayız. Dışa vurmak derken bunu okurun gözüne çakmamak gerekir. Okur yazdıklarımızın kendinde bir karşılığını bulur, gönül mihengine de vurduğunda daramız, safimiz ortaya çıkar.

Günümüz gençleri maalesef, 'bir dirhem bal için beş çeki odun çiğnemeyi' seviyor. Hâlbuki gerek büyükleri gerekse öğretmenleri tarafından hazırlanacak bir okuma programı belirleyip ona göre okumalar yaptıklarında bala direk ulaşacaklardır. Bir genç nasıl ki derslerinde başarılı olmak, eksikliklerini gidermek için özel dersler alıyorlarsa hangi kitapları okumaları gerektiği hususunda da özel

dersler almak zorundadır. Çünkü okuduğumuz kitaplar gelecekte bir şekilde hayatımıza yön vermeye vesile olacaktır. Eni boyu, çapı belli olmayan şairleri yazarları okudukça seviyeleri düşecek, kendilerine geldiklerinde ise çiğnedikleri odunlardan, beyinlerinde hasarlar oluştuğunun farkına varacaklardır.

Her delikanlı günümüz şartlarında kendi bedeni ve zevkleri için nasıl seçim yapıyorlarsa okuyacağı kitapları da öyle seçmek zorunda olduğunu unutmamalıdır.

Şiire düşmeseydi yolunuz, dünyanızda şiir olmasaydı, hayat nasıl olurdu?

Şiir, doğu toplumlarının kendini söz ile en güzel şekilde ifade biçimi olmuştur. Tarihten günümüze kurulan Türk devletlerinde ise şiir; ağıt, türkü, meydana çağırma, ululama, yerme, deyişme, atışma, tarifleme gibi sözü dolaylı, herkesin kendine göre bir hisse çıkaracağı şekilde söyleme sanatı olmuştur.

Şiir, uzakları yakına, yakını uzaklara götüren duygu bulutlarıdır. Nerede kim tarafından yazılırsa yazılsın o bulut yüreğinin üstünü düşüyorsa kendi bulutlarını harekete geçirir, ruhu yağmur kollar, kirpiklerinden bulutlar sağılmaya başlar.

Bizler sözlü bir medeniyetin çocuklarıyız. Gönlümüzü söze yaslamadan konuşursak, sözün tadı tuzu eksik kalır.

Söze başlarken çok zaman bir şairin bir dördlüğü ile başlarız. Şiir bir bakıma söyleyecek sözlerimizin kaynakçasıdır.

Hayatımızda bir Yunus Emre, Mevlâna, Fuzuli, Karacaoğlan... olmasaydı duygu ve düşünce dünyamız nasıl olurdu tahayyül etmek bile istemiyorum. Özellikle bütün dünyayı etkileyen Yunus Emre ve Mevlânasız bir dünyada yaşamaz zorunda kalan insanların yürekleri kıraç tarladan farksız olurdu.

Şiirin olmadığı yerde duygu, duygunun olmadığı yerde insan, insanın olmadığı yerde de ancak robinsonluk yapılır.

Şiir size ne verdi ne öğretti ne kazandırdı, bunca sene yazdınız okudunuz?

Şiir bana beni verdi, gönlümün topraklarına ne ekip ne biçeceğimi öğretti. Şiir aynı zamanda dost

ve düşman kazanma sanatını da öğretti. Burada dost kazanmayı anladık da düşman kazanma nasıl oluyor? diye aklınıza bir soru gelmeden düşmanı nasıl kazandığımı da söylemem gerek diye düşünüyorum.

Hayatım boyunca “nabza göre şerbet verme”yi beceremedim. Doğruyu doğru zamanda söylemeye çalıştım ama çok zaman doğru anlaşılmadım. Mesela bir gün bir toplantıda şiir üzerine konuşmalar yapılırken söz bana geldiğinde günümüzde adına “modern şiir” denilen ama okunduğunda hiçbir şey anlaşılmayan ya da insana dokunmayan şiirlerin gerek dergilerde gerekse sosyal medyada daha çok rağbet gördüğünü söylerlerken bu tür şiirlerin “bonzai” gibi uyuşturucu olduğunu söylediğimden dolayı “Tayyib Atmaca serbest şiire bonzai diyor” dediler. Bunu gibi çeşitli toplantılarda bunun gibi benzer örnekler verdim. Hatta bu benzer örnekler yakın irticalen söylediğim şiirler de oldu. Maalesef irticalen söylediğim sözler de “şiir” olarak kabul gördü.

Gördüğüm her insana “kaşının altında gözün var” dedim. Artık aklım başıma geldi ya da “At’a ot, it’e et vermeyi öğrendim.

Kendimi hâlâ şair olarak görmüyorum. Sadece şiir yazmaya ceht ediyorum. Yani bu iş için seferdeyim. Yazmış olduklarımın bizden sonraki nesillerde bir karşılığı olursa onlar bize “şair” diyecekler. Demeseler bile yazdıklarımız edebiyat binasının dolgu malzemeleri bile olsa bir işe yarayacağını düşünüyorum.

Biz bizden öncekilerin yazdığı duygulardan aldığımız mayalarla kendi yazdıklarımızı mayalamaya çalışıyoruz. Bu bahsi şöyle kapatalım:

Benim işim yürümek kavuşmak yar ötesi.